

Ochrona danych osobowych

– z życia wzięte

Cykl artykułów dotyczących przetwarzania danych osobowych w szkołach, który ukazywał się na łamach ostatnich numerów „Miesięcznika Dyrektora Szkoły”, zaowocował pojawieniem się szeregu pytań tematycznych. Poniżej przedstawiamy pierwszą część najbardziej frapujących dyrektorów zagadnień wraz z odpowiedziami eksperta.

Czy imię i nazwisko, prywatny lub firmowy adres e-mail oraz nr PESEL same w sobie stanowią dane osobowe, a jeżeli tak, to czy ich uporządkowany zestaw jest zbiorem danych osobowych?

Definicja danych osobowych zawarta została w art. 6 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych. Zgodnie z nią za dane osobowe uważa się wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej (ust. 1). Osobą możliwą do zidentyfikowania jest osoba, której tożsamość można określić bezpośrednio lub pośrednio, w szczególności przez powołanie się na numer identyfikacyjny albo jeden lub kilka specyficznych czynników określających jej cechy fizyczne, fizjologiczne, umysłowe, ekonomiczne, kulturowe lub społeczne (ust. 2). Informacji nie uważa się za umożliwiającą określenie tożsamości, jeżeli wymagałoby to nadmiernych kosztów, czasu lub działań (ust. 3). Ustawodawca, formułując ww. definicję, nie określił zamkniętego, wyczerpującego katalogu informacji stanowiących dane osobowe. Ze wskazanych powyżej przepisów wynika, że informacja może zostać uznana za dane osobowe, o ile na jej podstawie jest możliwa identyfikacja określonej osoby bez konieczności ponoszenia nadmiernych kosztów, czasu lub działań. Oznacza to, że w pewnych sytuacjach nawet samo imię i nazwisko mogą stanowić dane osobowe, zwłaszcza gdy dotyczą one osób znanych z pierwszych stron gazet czy posiadających rzadkie imiona i nazwiska. Ważne jest jednak, aby kontekst użycia takich personaliów nie pozostawiał wątpliwości, że chodzi o tę, a nie inną osobę.

Podobnie rzecz się ma z adresami e-mail zawierającymi imię i nazwisko. Skoro już wspomnieliśmy o adresie poczty elektronicznej, należy tu „wywołać do tablicy” także e-mail służbowy, który często zawiera nie tylko imię i nazwisko, ale również informację dotyczącą miejsca pracy, „zaszytą” w domenowym członie adresu. W takim przypadku z całą pewnością mamy do czynienia z danymi osobowymi.

Zdecydowanie trudniej jest natomiast ustalić tożsamość konkretnej osoby na podstawie nr PESEL, zwykły obywatel nie dysponuje bowiem żadnymi narzędziami,

które pozwoliłyby mu na identyfikację osoby na podstawie tego numeru. Inaczej przedstawia się jednak sytuacja w przypadku instytucji, które mają dostęp do takich narzędzi. Przy wykorzystaniu np. systemu informatycznego posługującego się bazą PESEL możliwe jest zidentyfikowanie konkretnej osoby na podstawie tego – wydawałoby się, niewiele mówiącego – ciągu cyfr. W tym przypadku sam nr PESEL powinien być zatem traktowany jak dane osobowe.

Uznanie, że takie informacje jak imię i nazwisko, adres e-mail oraz nr PESEL mogą stanowić w określonych sytuacjach dane osobowe, oznacza w konsekwencji konieczność przyjęcia, że każdy uporządkowany zestaw tych danych, dostępnych według określonych kryteriów, stanowi zbiór danych osobowych.

Decyzja, czy powinno się sprawdzać klasówki poza szkołą czy też absolutnie nie powinno się tego robić, leży w gestii dyrektora.

Odnosząc się jednak do przetwarzania tego typu informacji przez szkoły, należy wskazać, że w każdym przypadku imię i nazwisko, adres e-mail oraz nr PESEL będą stanowić dane osobowe. Szkoły dysponują bowiem pełnymi informacjami o uczniach i ich rodzicach (opiekunach prawnych), obejmującymi także ww. dane. Dotyczą one określonych osób fizycznych i szkoła przy użyciu dostępnych dla niej środków jest w stanie przypisać te dane do konkretnej osoby i ustalić w ten sposób jej tożsamość.

Jak widać, konstrukcja definicji sprawia, że stwierdzenie, czy mamy do czynienia z danymi osobowymi, czy też posiadana przez nas informacja nie stanowi danych osobowych, wymaga niejednokrotnie starannej analizy, uwzględniającej wszystkie wskazane powyżej kryteria. Niezbędne jest również wzięcie pod uwagę konkretnych okoliczności rozważanego przypadku.

Czy klasówka z imieniem i nazwiskiem ucznia oraz numerem klasy (np. 4b) stanowi dane osobowe? Jeśli tak, to czy nauczyciel może sprawdzać klasówki w domu?

Odpowiedź na to pytanie jest analogiczna do poprzedniej. Różnica sprowadza się do tego, że w tym przypadku przy imieniu i nazwisku ucznia pojawia się dodatkowa informacja identyfikująca określoną osobę w postaci numeru klasy. Pozwala ona na szybsze ustalenie tożsamości konkretnej osoby, często bez konieczności odwoływania się do prowadzonych przez szkołę ewidencji czy też wykorzystania systemów informatycznych.

Uznanie takich informacji za dane osobowe pociąga za sobą konieczność ich odpowiedniego zabezpieczenia przed udostępnieniem osobom nieupoważnionym, zabraniami przez osobę nieuprawnioną, zmianą, utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Jednym z istotnych elementów, które wpływają na bezpieczeństwo danych, jest zagwarantowanie, by dane te nie były wynoszone przez nauczycieli poza obszar przetwarzania danych osobowych (rozumiany tu przede wszystkim jako budynek szkoły). Wyniesienie przez nauczyciela klasówek poza budynek szkoły z zamiarem sprawdzenia ich w domu skutkuje znacznym poszerzeniem kręgu osób, które potencjalnie mogą uzyskać nieuprawniony dostęp do znajdujących się na nich danych osobowych. Rodzi to również – bądź co bądź uzasadnione – zagrożenie dla bezpieczeństwa tych danych w czasie ich przenoszenia ze szkoły do domu nauczyciela i z powrotem.

Decyzja, czy powinno się sprawdzać klasówki poza szkołą czy też absolutnie nie powinno się tego robić, leży oczywiście w gestii dyrektora. Niemniej jednak warto pamiętać o odpowiedzialności – w tym także karnej – jaką ponosi administrator danych w przypadku niedopełnienia obowiązków wynikających z *Ustawy o ochronie danych osobowych* (szerzej o tej odpowiedzialności pisaaliśmy w majowym numerze „Miesięcznika Dyrektora Szkoły”).

Czy wolno publikować, np. na stronie internetowej albo w gazecie szkolnej, noty pochwalne zawierające imię i nazwisko ucznia i jego klasę (np. 1b) w związku np. z osiągnięciami naukowymi lub sportowymi? Czy wolno publikować wyniki egzaminów końcowych na tablicy ogłoszeń lub na stronie internetowej szkoły?

Tego typu publikacje są dopuszczalne wyłącznie za zgodą rodziców (opiekunów prawnych) dziecka, którego dane mają zostać opublikowane na stronie internetowej albo w gazecie szkolnej. Taka zgoda może zostać uzyskana np. na początku roku szkolnego i obejmować wszystkie sytuacje, które mogą uzasadniać konieczność publikacji danych dziecka. Może być ona również pozyskana od rodziców (opiekunów prawnych) dopiero wówczas, gdy zaistnieje potrzeba takiej publikacji, np. w związku ze wskazanymi tu osiągnięciami naukowymi lub sportowymi.

Czy nauczyciel może wyczytywać oceny na forum klasy albo na zebraniach klasowych?

Wyczytywanie ocen na forum klasy albo na zebraniach klasowych jest niedopuszczalne. Ocenę odzwierciedlają bowiem postępy ucznia w zakresie konkretnego przedmiotu i jako takie mogą być wyznacznikami jego indywidualnych predyspozycji umysłowych i fizycznych, dlatego stanowią czynnik, który w połączeniu z imieniem i nazwiskiem pozwala na określenie cech fizycznych i umysłowych konkretnego człowieka. W konsekwencji wyczytywanie ocen na forum klasy albo na zebraniach klasowych może skutkować ujawnieniem tych cech, a to wykracza poza działanie mające czysto informacyjny charakter. Nie bez znaczenia jest również fakt, że w wielu przypadkach nauczyciele, wyczytując oceny, opatrują je własnymi komentarzami, co może ułatwić interpretację wyników osiąganych w nauce przez konkretnego ucznia, a tym samym określenie jego cech fizycznych i umysłowych.

Imię, nazwisko ucznia, jego klasę i np. wyniki egzaminów mogą zostać opublikowane na stronie internetowej, tablicy ogłoszeń albo w gazecie szkolnej wyłącznie za zgodą rodziców (opiekunów prawnych) dziecka.

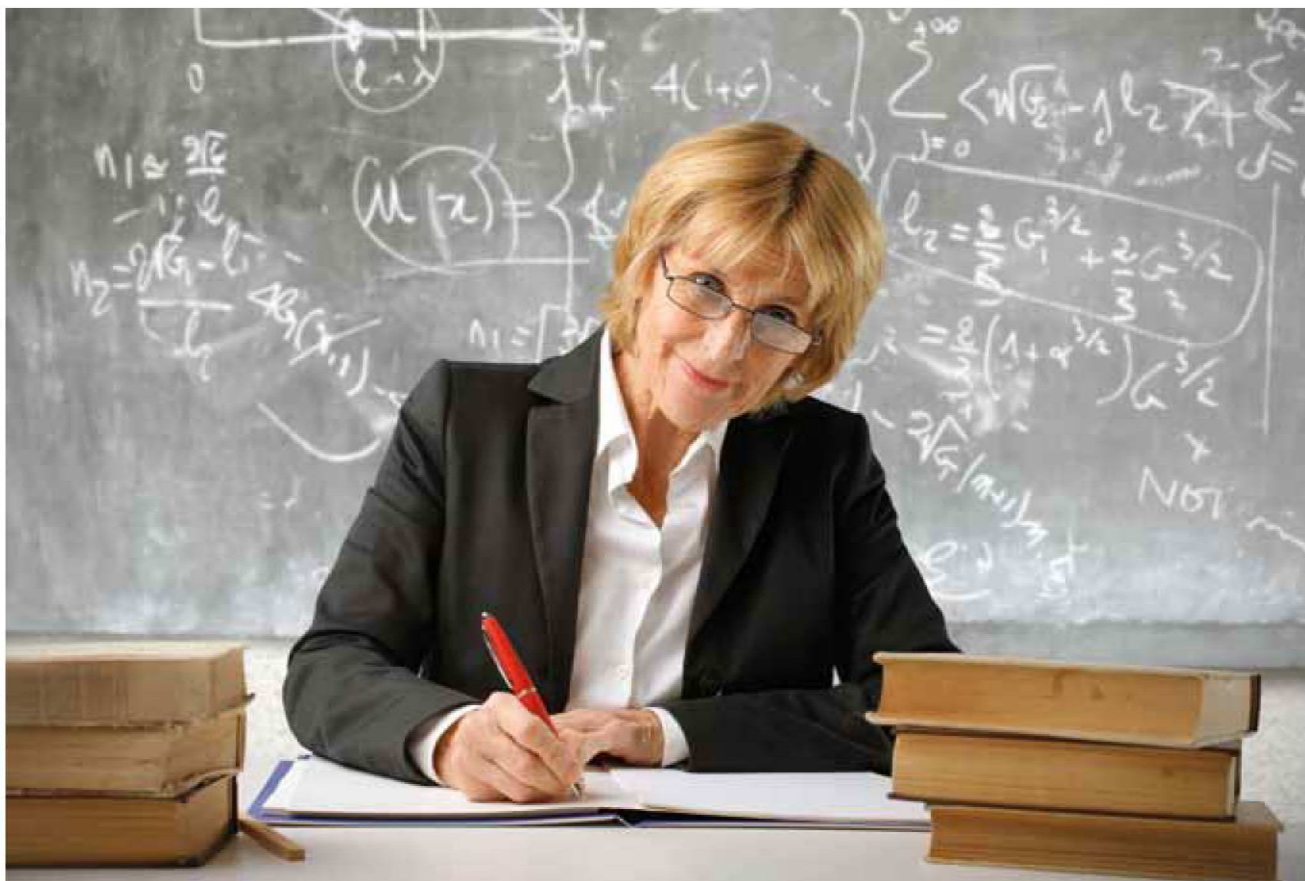
Czy, wzywając do szkoły policję, można podać dane osobowe podejrzanych uczniów?

Policja jest formacją powołaną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Wezwanie jej funkcjonariuszy w związku z zaistnieniem zdarzenia wymagającego jej interwencji oznacza konieczność podania okoliczności tego zdarzenia oraz danych wszystkich osób, które w tym zdarzeniu uczestniczyły. Niepodanie takich informacji mogłoby skutkować tym, że policja nie byłaby w stanie ustalić osób podejrzanych, co w konsekwencji doprowadziłoby do nieustalenia i nieukarania osób winnych. Uprawnienie policji do przetwarzania danych osobowych podejrzanych wynika z przepisów rozdziału 3 *Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*, a w szczególności z jej art. 20.

Kto powinien przychodzić na zebrania oraz czy można informować rodziców o postępach w nauce i zachowaniu w przypadku uczniów, którzy ukończyli 18 lat?

Ta kwestia zdecydowanie wymaga pewnych wyjaśnień. Z § 5 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* wynika, że oceny są jawne dla ucznia i jego rodziców. Natomiast § 11 ust. 9 powołanego aktu prawnego

Sprawdzanie klasówek poza budynkiem szkoły rodzi zagrożenie dla bezpieczeństwa znajdujących się na nich danych osobowych

stanowi, że przed rocznym (semestralnym) klasyfikacyjnym zebraniem plenarnym rady pedagogicznej nauczyciele prowadzący poszczególne zajęcia edukacyjne oraz wychowawca klasy są obowiązani poinformować ucznia i jego rodziców o przewidywanych dla niego rocznych (semestralnych) ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i o przewidywanej rocznej ocenie klasyfikacyjnej z zachowania w terminie i formie określonych w statucie szkoły. Podobne przepisy (w § 5 i § 8 ust. 9) zawarte zostały w *Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 kwietnia 2008 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w publicznych szkołach i placówkach artystycznych*.

Z uwagi na to, że przepisy powyższych rozporządzeń nie różnicują ww. obowiązków w zależności od wieku dziecka, wydawałoby się, że informacje o postępach w nauce ucznia, który skończył 18 lat, muszą być udostępniane także jego rodzicom. Warto jednak pamiętać, że – jak to zwykle bywa – także w przypadku tego zagadnienia mamy do czynienia z „drugą stroną medalu”. Zaczniemy od *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, który w art. 92 mówi, że dziecko pozostaje do pełnoletności pod władzą rodzicielską. Z kolei w art. 10 *Kodeksu cywilnego* czytamy, że osobą pełnoletnią jest ta, która ukończyła lat 18, zaś w art. 11 – że posiada ona pełną zdolność do czynności prawnych. W art. 47 *Konstytucji RP* jest natomiast powiedziane, że każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

W świetle przedstawionej powyżej analizy przyznać należy, że udostępnianie rodzicom informacji o pełnoletnim uczniu, na podstawie zapisów wskazanych powyżej rozporządzeń, jest nieco ryzykownym działaniem.

Czy szkoła, organizując wycieczkę szkolną, w której uczestniczą uczniowie z innej szkoły, zobowiązana jest do realizacji obowiązku informacyjnego wobec tych uczniów?

Przepisy *Ustawy o ochronie danych osobowych* dopuszczają przetwarzanie danych osobowych w tzw. zbiorach doraźnych. Zgodnie z art. 2 ust. 3 w odniesieniu do zbiorów danych osobowych sporządzanych doraźnie, wyłącznie ze względów technicznych, szkoleniowych lub w związku z dydaktyką w szkołach wyższych, a po ich wykorzystaniu niezwłocznie usuwanych albo poddawanych anonimizacji, mają zastosowanie jedynie przepisy rozdziału 5. Pojęcie „doraźności” użyte w tym przepisie jest oczywiście pojęciem ocennym i niedookreślonym, tym bardziej że *Ustawa o ochronie danych osobowych* nie definiuje go. W tej sytuacji konieczne jest odwołanie się do konkretnych okoliczności faktycznych towarzyszących przetwarzaniu danych osobowych, a w szczególności do tych, które określają cele przetwarzania danych osobowych w takim zbiorze, oraz czas, przez który dane będą przetwarzane przez szkołę organizującą wycieczkę. O ile termin, po upływie którego dane osobowe mają zostać usunięte lub poddane anonimizacji, z oczywistych powodów nie może być ściśle ustawowo określony, o tyle o doraźności można mówić wyłącznie wówczas, gdy podstawowo-

wym celem przetwarzania danych osobowych są względy techniczne, szkoleniowe lub dydaktyka w szkołach wyższych. Dla zakwalifikowania zbioru danych jako zbioru doraźnego niezbędna jest ponadto jego jednorazowość, co oznacza, że taki zbiór nie może istnieć permanentnie (z takim zbiorem będziemy mieć do czynienia np. wówczas, gdy szkoła co chwilę organizuje wycieczki, w których uczestniczą uczniowie z innej szkoły, a zmieniają się jedynie dane dotyczące ich poszczególnych uczestników).

Wyczytywanie ocen na forum klasy albo na zebraniach klasowych jest niedopuszczalne.

Jeżeli ww. przesłanki są spełnione, to administrator danych jest zobowiązany tylko do zabezpieczenia danych osobowych (a więc jedynie do zastosowania przepisów rozdziału 5 *Ustawy o ochronie danych osobowych*). Zatem w tych przypadkach, w których zbiór danych osobowych uczestników wycieczki jest zbiorem jednorazowym, sporządzanym wyłącznie dla celów technicznych (rozumianych tu jako konieczność zapewnienia bezpieczeństwa uczniom uczestniczącym w wycieczce oraz porządku w jej trakcie), a dane osobowe uczniów z innej szkoły zostaną zniszczone lub poddane anonimizacji niezwłocznie po zakończeniu wycieczki, szkoła organizująca wyjazd, zgodnie z art. 2 ust. 3 *Ustawy o ochronie danych osobowych*, nie będzie musiała dopełniać obowiązku informacyjnego. W pozostałych przypadkach po stronie placówki powstaje obowiązek informacyjny, o którym mowa w art. 24 ust. 1 (jeżeli dane osobowe uczniów innej szkoły zostały zebrane bezpośrednio od nich) lub w art. 25 ust. 1 *Ustawy o ochronie danych osobowych* (jeśli dane osobowe takich uczniów zostały pozyskane od szkoły, do której uczęszczają).

Czy w przypadku, gdy uczeń ukończy 18 lat, należy pozyskać od niego zgodę na działania promocyjne szkoły/publikację wizerunku, czy też można uznać, że wiążąca jest wcześniejsza zgoda, wyrażona przez jego rodziców?

Uczeń, który ukończył 18 lat, staje się osobą pełnoletnią i uzyskuje pełną zdolność do czynności prawnych (art. 11 k.c.). Tym samym wolno mu samodzielnie decydować o tym, czy szkoła może wykorzystywać jego dane osobowe w celach promocyjnych, czy też nie. Posiada on również zdolność – przynajmniej tak wynika z zapisów prawa – do podejmowania decyzji o publikacji swojego wizerunku. Wynika z tego, że w momencie uzyskania pełnoletniości przez ucznia tracą moc wszelkie zobowiązania oraz akty woli podjęte w jego imieniu przez rodziców, w tym również te dotyczące przetwarzania jego danych osobowych. Szkoła jest zatem zobowiązana pozyskać zgodę od 18-latka na przetwarzanie jego danych osobowych w celach, o których tu mowa.

Czy udostępnienie rodzicowi lub jego pełnomocnikowi, powołującemu się na *Ustawę o dostępie do informacji publicznej*, listy uczniów,

k którzy np. wyjechali na wycieczkę szkolną, jest dopuszczalne na gruncie przepisów o ochronie danych osobowych?

Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej wymienia w art. 6 ust. 1 kategorie informacji publicznych podlegających udostępnieniu. Przy takim katalogu danych w trybie określonym przepisami wspomnianej ustawy można domagać się wyłącznie udostępnienia informacji związanych np. z zasadami organizacji wycieczek szkolnych, ze sposobami ich finansowania, zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom wycieczki oraz z terminem i przebiegiem jej trasy. Brak jest natomiast podstaw do żądania udostępnienia wykazu zawierającego dane osobowe uczniów uczestniczących w takim wyjeździe. Nawet gdyby uznać, że taki wykaz może zostać uznany za informację publiczną, to szkoła może odmówić jego udostępnienia, powołując się na ograniczenia wynikające z przepisów o ochronie innych tajemnic ustawowo chronionych (art. 5 ust. 1 *Ustawy o dostępie do informacji publicznej*) oraz ograniczenia ze względu na prywatność osoby fizycznej (art. 5 ust. 2 *Ustawy o dostępie do informacji publicznej*). W obu tych przypadkach ograniczenie związane jest z obowiązującymi przepisami *Ustawy o ochronie danych osobowych*.

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych* (Dz.U. z 1997 r. Nr 133 poz. 882 ze zm.).
- *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji* (Dz.U. z 1990 r. Nr 30 poz. 179 ze zm.).
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz.U. z 2007 r. Nr 83 poz. 562 ze zm.).
- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 kwietnia 2008 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w publicznych szkołach i placówkach artystycznych* (Dz.U. z 2008 r. Nr 65 poz. 400 ze zm.).
- *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz.U. z 1964 r. Nr 9 poz. 59 ze zm.).
- *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny* (Dz.U. z 1964 r. Nr 16 poz. 93).
- *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Narod w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.* (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483).
- *Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej* (Dz.U. z 2001 r. Nr 112 poz. 1198).

Adam Myziak

Konsultant, audytor, specjalista w dziedzinie ochrony danych osobowych. W latach 2000–2010 inspektor w Biurze GIODO. Obecnie prowadzi firmę konsultingową oferującą kompleksowe usługi w zakresie ochrony danych. Organizując różnego rodzaju konferencje, szkolenia, warsztaty oraz publikacje, propaguje wiedzę na temat zgodnego z prawem i bezpiecznego przetwarzania danych osobowych w naszym kraju.

W grudniowym wydaniu „*Miesięcznika Dyrektora Szkoły*” opublikowana zostanie druga część odpowiedzi na pytania naszych Czytelników dotyczące ochrony i przetwarzania danych osobowych w szkole.